

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 344 с.
2. Боднар С. В. Проблема формування іншомовної дискурсивної компетентності майбутніх економістів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія: Педагогіка і психологія. 2016. № 1. С. 158–164.
3. Бориско Н. Ф. «Общевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка». Анализ некоторых аспектов. *Иноземні мови*. 2005. № 1. С. 8–14.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколенко. Перекл. з англ. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Кучерява О. А. Формування дискурсивної компетенції студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.02. Одеса, 2008. 21 с.
6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пособ. Москва: Слово/Slovo, 2000. 624 с.
7. Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*. 1980. 1: 1–50.

ФОРМУВАННЯ ПУНКТУАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ НА ПЕРШОМУ (БАКАЛАВРСЬКОМУ) РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Шатілова Н. О.

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри сучасної української мови

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

У контексті компетентнісної парадигми сучасної мовної освіти та динаміки розширення комунікативного простору особливості актуальності набуває формування й удосконалення пунктуаційної компетентності студентів-філологів, адже правописна грамотність – важливий показник не лише культури мовлення людини, а й рівня її мовної свідомості та інтелектуального розвитку загалом. Порушення пунктуаційних норм (відсутність потрібних розділових знаків,

уживання пунктуаційних знаків поза правилами, ненормативна заміна одного знака іншим) почасти спричинює помилкове сприймання й розуміння тексту. Тож засвоєння правил пунктуаційного оформлення мовлення, чітке й вмотивоване вживання пунктограм, випрацювання стійких навичок грамотного письма є важливим елементом освітньо-професійних програм «Середня освіта (українська мова і література)» та «Філологія (українська мова і література)» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

Компетентність як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [2] є базовим термінопоняттям у метамові сучасного освітнього дискурсу. Моделювання навчального процесу за індивідуальною освітньою траєкторією, його спрямованість на формування і розвиток ключових компетентностей студента, що їх він набуває упродовж навчання, вияскравлює перелік предметних (фахових) компетентностей, що визначають зміст вищої освіти в межах певної спеціальності. З-поміж них – мовна (лінгвальна) компетентність, що охоплює й знання пунктуаційних норм, які регулюють уживання розділових знаків.

Пунктуаційну компетентність витлумачують як предметну (фахову) компетентність у системі мовних знань, умінь і навичок, що передбачає вміння інтонаційно оформляти усне мовлення на письмі [3, с. 8], окреслюючи таку її структуру: 1) знання про систему розділових знаків та правила їх уживання; 2) основні пунктуаційні вміння; 3) здатність будувати та пунктуаційно правильно оформляти висловлювання в усній і писемній мові [2, с. 41]. У контексті з орфографічною пунктуаційна компетентність є важливим складником правописної грамотності студентів – здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Пунктуаційна компетентність студентів-філологів виформовується у процесі викладання зафіксованих навчальними планами закладу вищої освіти нормативних та вибіркових дисципліни циклу професійної підготовки, що передбачають вивчення пунктуаційних норм української мови, як-от: «Українська пунктуація», «Пунктуаційна вправність студента», «Пунктуаційний практикум», «Практикум з української мови», «Орфографічно-пунктуаційний практикум», «Актуальні питання орфографії та пунктуації» тощо, а також «Сучасна українська мова. Синтаксис», оскільки пунктуаційна вправність студентів нерозривно пов'язана з опануванням синтаксичної теорії. Зважаючи на наявність у студентів пропедевтичних знань з основ

пунктуації, здобутих у ЗЗСО, мета вишівської програми – систематизувати знання теоретичних аспектів української пунктуації, поглибити відомості з історії її становлення та розвитку; опанувати чинні пунктуаційні норми сучасної української літературної мови, задекларовані в «Українському правописі» (2019 р.), удосконалити й закріпити практичні навички віднаходити і фахово аналізувати пунктограми (варіантні і безваріантні, обов'язкові, факультативні та індивідуально-авторські), правильно розставляти одиничні й парні розділові знаки в реченні та тексті відповідно до їх функційних параметрів, комплексно здійснювати пунктуаційний розбір речення за схемою. Вища школа зосереджує увагу студентів на складних випадках пунктуаційного аналізу, прагне розвивати пунктуаційну пильність, вміння та бажання правильно і грамотно писати, стежити за культурою писемного мовлення, виховуючи шанобливе ставлення до мови в різних її виявах.

Зміст пунктуаційної компетентності студентів окреслюють і конкретизують нормативні документи – освітньо-професійні програми, робочі програми та силябуси навчальних дисциплін, складені на основі державних стандартів вищої освіти, що містять перелік інтегральних, загальних й спеціальних (фахових, предметних) компетентностей. Пунктуаційну компетентність репрезентує комплекс компетенцій (знань, умінь і навичок), що їх повинен набути студент у ході вивчення дисципліни. Зокрема, вивчення курсу «Пунктуаційна вправність студента» для студентів другого курсу філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича передбачає такі результати навчання:

знати: 1) чинні пунктуаційні норми сучасної української літературної мови; 2) принципи української пунктуації; 3) історичні відомості про становлення і розвиток української пунктуації; 4) зв'язок пунктуації з іншими мовознавчими дисциплінами; 5) базові поняття пунктуації (пунктограма, пунктуаційне правило, пунктуаційна норма, пунктуаційна помилка, пунктуаційна компетенція); 6) основні досягнення й тенденції в галузі сучасної української пунктуації; 7) інноваційні процеси в українській пунктуації; 8) зміни та доповнення розділу з пунктуації в чинному «Українському правописі» (2019 р.);

розуміти: 1) поняття мовної норми; 2) систему правил членування писемного тексту за допомогою розділових знаків відповідно до його синтаксичних, смислових та інтонаційних особливостей; 3) специфіку структурно-граматичного, інтонаційного, смислового принципів української пунктуації; 4) взаємозв'язок синтаксичних структур та

їхнього відповідного пунктуаційного оформлення; 5) критерії класифікації розділових знаків (за способом уживання, за функційним призначенням, за відповідністю загальноприйнятим пунктуаційним нормам, за будовою); 6) функції кожного розділового знака; 7) позитивні та негативні пунктуаційні правила української мови; 8) авторське творче використання багатофункціональності розділових знаків; 9) комунікативну роль розділових знаків; 10) важливість пунктуаційної вправності як репрезентанта загальної мовної культури людини, що забезпечує точність вираження думки і взаєморозуміння у письмовому спілкуванні; 11) потребу удосконалювати пунктуаційні вміння і навички;

уміти: 1) правильно розставляти розділові знаки в реченні чи тексті, фахово аргументувати вибір; 2) пунктуаційно правильно оформляти висловлення в писемній формі; передавати на письмі діалогічне мовлення, цитувати чужі висловлення; 3) ідентифікувати пунктограми в усному та писемному мовленні, пояснювати їхню зумовленість принципами української пунктуації; 4) правильно зіставляти синтаксичні одиниці та пунктограми; 5) чітко формулювати й застосовувати пунктуаційні правила, ілюструючи їх власними прикладами; 6) правильно інтонувати речення, зважаючи на пунктуаційне оформлення; 7) вільно здійснювати пунктуаційний аналіз речення чи тексту; 8) характеризувати та класифікувати пунктограми за способом уживання, повторюваністю, функціональним призначенням; 9) демонструвати пунктуаційні навички при виконанні різноманітних практичних завдань; 10) залучати до аналізу різні наукові джерела (монографії, навчальні посібники, наукові розвідки, лінгвістичні енциклопедії, довідники, словники); 11) застосовувати знання у професійній діяльності, виправляти свої та чужі помилки відповідно до вивчених правил та мети спілкування.

Закономірно, що пунктуаційну грамотність студента виформовує ґрунтовне опрацювання теоретичних положень, свідоме засвоєння правописних правил і розуміння принципів української пунктуації, регулярне виконання різноманітних тренувальних вправ. Актуальним нині є залучення новітніх освітніх технологій, методів, прийомів, форм навчання пунктуації української мови. На часі – випрацювання методичного інструментарію та розробка узагальнених критеріїв, що уможливить об'єктивне оцінювання навчальних досягнень студентів з пунктуації в умовах дистанційного навчання.

Отже, знання про систему розділових знаків, правила їх уживання та функційного призначення, уміння пунктуаційно правильно оформляти

своє і чуже висловлення в писемній формі, співвідносити синтаксичну структуру речення, її семантико-синтаксичне наповнення та інтонаційні особливості з відповідним розділовим знаком, здійснювати пунктуаційний аналіз речення й тексту стане надійним підґрунтям формування пунктуаційної, а відтак й мовнокомунікативної компетентності майбутніх учителів української мови та фахівців-філологів, увиразнить комунікативні уміння й навички та безпосередньо вплине на формування національно-мовної особистості в умовах неперервної мовної освіти.

Література:

1. Ковальчук Н. Складові пунктуаційної компетентності. *Нова педагогічна думка*. 2016. №1 (85). С. 41–43.
2. Про вищу освіту: Закон України, редакція від 25 вересня 2020 № 1556-VII / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 21.12.2020).
3. Сидоренко В. Формування синтаксичної й пунктуаційної компетентностей учнів 8–9 класів засобами технології кооперативного навчання. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 2. С. 7–14.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ В УКРАЇНІ: З ПРАКТИКИ МОДЕЛЮВАННЯ НЕЙРОЛІНГВОСЕМІОТИЧНОЇ ТЕКТОНІКИ КІНОДИСКУРСУ

Щербак О. В.

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри прикладної лінгвістики

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

Сьогодні в епіцентрі лінгвістичних досліджень перебуває кінодискурс (див. праці N. Cherpinkhikij, R. Janney, E. Fayaz, A. Naderi, S. Prince, а також дисертації Д. Гайданки, М. Кабірі, А. Лісовської, Т. Лук'янець, Н. Матушевської), продукти якого активно застосовуються і освітньому процесі, в т. ч. і для підготовки майбутніх філологів (лекції-відеофільми, лекції-підкасти тощо). Однак із-поміж розмаїття його структурних елементів щонайчастіше увага приділяється кінотекстам, кінодіалогам, кінореплікам та

кіносубтитрам, лінгвістична обсервація яких здійснюється із залученням інструментарію як структурної лінгвістики (L. Ansvars, S. Mandalla, R. Montoro, B. Noad; Т. Духовна, А. Казакова), так і перекладознавства (В. Горшкова, Ю. Колодченко, С. Назмутдінова), прагма- (А. Зарецька, І. Лавриненко), медіа- (А. Broke, S. Kozinski), комунікативної (В. Munganga; О. Борисов, О. Пантелеєнко, Ю. Сургай) та когнітивної (Т. Винникова, І. Котова) лінгвістики, а також почасти лінгвокультурології (Г. Слишкін та М. Єфремова) та соціолінгвістики (D. Sidiskyte). Проте корпус розвідок вищезгаданих учених засвідчує, що дослідницькі зондування в межах вищеперелічених напрямів переважно обмежуються детальним описом лише вербальних конструктів кінодискурсу, у зв'язку з чим актуальності набуває лінгвосеміотичний підхід, що вможливило здійснення полівимірної аналізу кінодискурсу як феномену гетерогенної генези, причому з «відсутністю домінування між вербальним і візуальним» [7, с. 405]. Маючи своїм опертям конклюдії U. Eco, G. Harman, D. Harries, J. Hewak; Ю. Лотмана [1] та ін., учені-сучасники розробили когнітивну модель семіотики мови кіно (W. Buckland [5], A. Redei [6]), визначили структурно-семіотичну специфіку дискурсу кіно (N. Shmidt [7], P. Wollen [8]), а також схарактеризували зв'язки між вербальними й акустичними (A. Newton), вербальними та візуальними (В. Желязкова [2]) елементами кінодискурсу. Водночас наявний доробок доволі поверхнево розкриває питання, пов'язані з визначенням впливового потенціалу елементів мови кіно з різним семіотичним статусом, залишаючи поза увагою пояснення впливовості допоміжних структурних елементів (кіносценарій, кінотрейлер, кінослоган тощо), а також установлення їхнього потенціалу у формуванні іміджевих домінант кінодискурсу, насамперед українськомовного, що допоможе отримати цілісне уявлення про феномен кінодискурсу та посприє мовному й технічному вдосконаленню, наприклад, лекційних матеріалів для філологів, підготовлених у відеоформатах. Відтак у коло дослідницьких перспектив потрапляє ідея про необхідність одночасного звернення до парадигм лінгвосеміотики, сугестивної лінгвістики, нейролінгвістики та нейролінгвістичного програмування як найпотужніших галузей дослідження впливових феноменів (за Т. Ковалевською [3]) із метою комплексної наукової об'єктивної вказаної проблеми, що, своєю чергою, цілком логічно утвердить новий вектор у наукових пошуках фахівців із прикладної лінгвістики, насамперед пов'язаний із моделюванням нейролінгвістичної тектоніки кінодискурсу. Крім цього, опрацювання цієї проблематики в